

6. СССР / Отв. ред. проф. А. Ф. Клейман. - М.: Изд-во МГУ, 1960. - С. 3.
7. Правовые основы деятельности нотариата / Под ред. Доц. В. Аргунова. - М.: Изд-во БЕК, 1994. - С. 7.
8. Там само. - С. 9-10.
9. Нотариат в СССР / Отв. ред. проф. А. Ф. Клейман. - М.: Изд-во МГУ, 1960. - С. 14-15.
10. Там само. - С. 16.
11. Козлов Ю. М. Управление в области административно-политической деятельности Советского государства. - М.: Изд-во МГУ, 1961. - С. 59.
12. Нотариат в СССР / Отв. Ред. Лесницкая Л. Ф. - М.: Юрид. лит-ра, 1990. - С. 5.
13. Нотариат в СССР / Под ред. Авдюкова М. П. - М.: Изд-во МГУ, 1974. - С. 14-19.

Кукурудз Р. О.

*Аспірант кафедри конституційного та адміністративного права
Запорізького державного університету*

ДО ПИТАННЯ ПРО МЕЖІ ЧИННОСТІ АКТІВ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ ЗА КОЛОМ ОСІБ, У ЧАСІ ТА ПРОСТОРИ

Акти Конституційного Суду України являють собою особливий різновид актів судової влади, що ухвалюються Судом, його колегами або посадовими особами під час здійснення своїх функцій. В них дістають офіційного закріплення висновки Суду з усіх матеріально-правових та процесуально правових питань, що виникли під час процесу (провадження).

Акт Конституційного Суду України - це передусім акт конституційного правосуддя, акт одного з найвищих, конституційного органу державної влади. В ньому зосереджено державно-владне веління. В цьому аспекті він характеризується тим, що:

а) виноситься іменем України особами, що наділені за Конституцією та законом спеціальними повноваженнями;

б) здійснюючи свої повноваження, судді Конституційного Суду є незалежними і підкоряються лише Конституції України;

в) акти Суду є остаточними і не підлягають оскарженню, є обов'язковими для виконання на всій території України;

г) в акті Суду відображається результат діяльності щодо розгляду конкретної справи.

У процесі здійснення конституційного правосуддя Конституційний Суд України видає різні види актів. За стадією конституційного

провадження, в якій акт видається, їх можна поділити на остаточні (підсумкові) - які ухвалюються за наслідками розгляду справи і містять у собі остаточний присуд, та проміжні - що ухвалюються в ході судочинства і стосуються до процесуальних питань (наприклад, відкриття чи відмови у відкритті провадження, призначення експертизи тощо). Перші називають також матеріально-правовими, оскільки саме вони в резолютивній частині містять результати застосування норм матеріального права, а другі - процесуальними, бо опосередковують дію (застосування) процесуальних норм [1].

Найважливішими актами Конституційного Суду України є, природно, його підсумкові, остаточні акти, що виносяться на пленарних засіданнях за наслідками розгляду справ та мають матеріально-правовий характер. Ці акти, у свою чергу, диференціюються передусім за таким критерієм, як категорія справ, у якій вони ухвалені, тобто за основними повноваженнями, що віднесені до юрисдикції Конституційного Суду України.

На теоретичному рівні можна сформулювати таке поняття остаточних, підсумкових актів Конституційного Суду України: це офіційні документи, що ухвалені Судом у межах своєї компетенції та у встановленому порядку, мають обов'язкове значення для учасників конституційних правовідносин, і змістом яких є констатація певних юридичних фактів або результат шпумачення Судом Конституції та законів України.

Правову природу підсумкових актів Конституційного суду України характеризує ціла низка ознак, серед яких:

а) особлива юридична сила порівняно з актами інших державних органів, у тому числі судів загальної юрисдикції;

б) особливості процедури інформування про рішення, ухвалені Судом;

в) межі обов'язковості цих актів у часі, просторі та за колом осіб;

г) специфіка виконання актів, особливе коло їхніх виконавців;

ґ) особливий порядок перешляду актів і, передусім, - винятковий характер такої процедури [2].

Питання юридичної природи підсумкових актів є одним із найбільш дискусійних і викликає чи не найгостріші суперечки у колах дослідників конституційної юстиції у нашій державі та за кордоном. Це, насамперед, пояснюється особливим характером, змістом рішень та місцем органів конституційної юрисдикції у правових системах країн. Не менш актуальним є це питання і для України, особливо у світлі майбутнього реформування законодавства про правові акти та конституційне судочинство.

Насамперед існує нагальна потреба зробити одне істотне зауваження. Правова природа підсумкових актів КСУ є такою, що в них або вирішується питання про наявність тих чи інших юридичних фактів, обґрунтованість юридичних презумпцій (конституційність правового акта, додержання певних вимог тощо), або формулюються результати шпумачення положень правового акта, або і перші, і друге поєднуються разом. Ця теза потребує окремого ґрунтовного дослідження, тому не вдаючись до зайвих з точки зору мети цієї статті міркувань, просто візьмемо її до уваги як таку. Отже, акти КСУ згідно з Конституцією України просто не можуть мати нормативного характеру, містити норми права. Термін "дія" (у часі, у просторі тощо) прийнятний лише для нормативного акта, в якому вміщені формальні, загальнообов'язкові правила поведінки (з усіма ознаками норм права, такими як загальність, розрахованість на багаторазове застосування, формальна визначеність, представницько-зобов'язальний характер тощо). Судові рішення такої якості не мають. Можна ставити питання лише про те, чи має юридичне значення присуд для тих чи інших правових відносин, чи впливає він на поведінку суб'єктів, врегульовану нормами певного правового акта. Труднощі виникають через те, що факти і презумпції, які встановлює, перевіряє Суд, стосуються до правових норм (які самі по собі є регуляторами суспільних відносин), впливають на їхню чинність, дію. Не можна через це ототожнювати вплив, що його справляє на суспільні відносини факт ухвалення Конституційним Судом свого рішення, з правовим регулюванням, оскільки не кожна правова категорія безпосередньо регулює

суспільні відносини, хоч із упевненістю можна казати, що кожна з них не може не справити на цей інститут загального впливу [3]. Тому є усі підстави твердити, що підсумкові акти Конституційного Суду України являють собою ніщо інше, як або акти правозастосування (з тією особливістю, що застосовується не просто правові норми, а норми Конституції - норми найвищої юридичної сили), або акти тлумачення права. У своїх актах КСУ виробляє й оформлює юридичні наслідки застосування норм Конституції до конкретного випадку чи події. Тобто акти КСУ, що він ухвалює під час здійснення правосуддя, розраховані не на багаторазове, а на одноразове застосування, видаються стосовно до окремого випадку чи випадків, зрештою, безпосередньо тягнуть за собою юридичні наслідки, самі виступають як юридичні факти. Найближчими за правовою природою до актів Конституційного Суду є такі правозастосовчі акти як рішення загальних судів про визнання недійсними (незаконними) актів державних органів та про встановлення фактів, що мають юридичне значення. Рішення КСУ про офіційне тлумачення Конституції та законів також не містять у собі норм права. У них вміщено розпорядження, як слід розуміти і застосовувати інші правові норми (нижчої юридичної сили). При виданні рішень про тлумачення Конституції і законів Конституційний Суд не дає оцінок положенням актів, що їх тлумачить, з точки зору їхньої ефективності, доцільності, справедливості тощо, які неминучі в ході правотворчості. Такі рішення КСУ ґрунтуються на аналізі й оцінках положень актів, що тлумачаться. Метою їхнього видання є гарантування верховенства Конституції України як Основного Закону держави на всій території України (ст. 2 Закону України "Про Конституційний Суд України"), але не з метою виправлення чи доповнення Конституції чи законів. Саме з цієї причини підставно казати лише про межі обов'язковості, а не про дію актів КСУ чи їхню юридичну силу.

Зупинімося докладніше на такій особливості юридичної природи актів Конституційного Суду України, як межі їхньої обов'язковості у часі, у просторі та за колом осіб,

оскільки від цієї ознаки залежать і юридичні наслідки їхнього ухвалення, і особливості їхнього виконання, і коло виконавців, що, у свою чергу, істотним чином впливає на характеристику їхньої правової природи в цілому.

Межі обов'язковості актів Конституційного Суду України за колом осіб, у часі та у просторі нерідко набувають свого відображення в їхньому тексті. Однак окремі аспекти цих показників належать винятково або переважно до "законодавчої матерії". Особливо це стосується до підсумкових актів Суду.

З частини другої статті 150 Конституції випливає, що підсумкові акти Конституційного Суду, принаймні з питань перевірки конституційності актів та офіційного тлумачення, є обов'язковими для виконання на теренах усієї України. У справі щодо внесення змін до Конституції України [4] Конституційний Суд України з посиланням на частину п'яту статті 124 Конституції постановив, що й інші категорії підсумкових актів Суду є також обов'язковими для виконання. Проте межі обов'язковості актів Конституційного Суду за колом осіб вимагають більш детальної характеристики.

Серед "кола осіб" треба відзначити, насамперед, парламент. Велика увага актам Конституційного Суду приділяється в Реєстрі Верховної Ради України. Нажаль, останній було ухвалено ще до затвердження нової Конституції на старій законодавчій базі та так і не було приведено у відповідність до нових правових реалій, бо Конституція передбачила прийняття спеціального закону про реєстр, який зараз активно розробляється. Чинний Реєстр діє в частині, що не суперечить Конституції України. У реєстрі ВРУ існує спеціальна глава 9.7, яка має назву "Процедури, зумовлені рішенням Конституційного Суду України". Відповідно до положень цієї глави акти Конституційного Суду України у справах, порушених за поданням Верховної Ради України (припустимо, що в нових умовах сюди слід також додати групи народних депутатів кількістю не менше сорока п'яти, які за новою Конституцією мають право як колективний суб'єкт звертатися до

Конституційного Суду щодо перевірки конституційності правових актів) або з ініціативи інших юридичних і фізичних осіб, із питань, що входять до компетенції Верховної Ради, розглядаються на її відкритих засіданнях, причому їхній розгляд здійснюється у невідкладному порядку. Рішення Конституційного Суду, якими визначається невідповідність законодавчого акта чи його окремих положень Конституції України, розглядаються на пленарному засіданні не пізніше одного місяця від дня їхнього подання до Верховної Ради України. У разі визнання неконституційним законодавчого акта чи його окремих положень, Верховною Радою ухвалюється рішення про врегулювання питань, що виникли через появу прогалини у правовому регулюванні. Регламент ВРУ ніяк не регулює поведінку Верховної Ради України ані у зв'язку з рішеннями Конституційного Суду України про офіційне тлумачення Конституції та законів України (це і не дивно, бо Регламент ВРУ базується на застарілій нормі про належність офіційного тлумачення до повноважень Верховної Ради України), ані щодо висновків Конституційного Суду України про відповідність Конституції України міжнародних договорів, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їхню обов'язковість. Це саме стосується і висновків щодо додержання конституційної процедури розслідування й розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпідменту. Процедура проходження у Верховній Раді України законопроектів про внесення змін до Конституції України через законодавчу невизначеність питання з часу ухвалення нової Конституції розкрита, в основному, практикою Конституційного Суду України. Є надія, що новий закон про регламент незабаром заповнить ці прогалини. В усякому разі з практики Конституційного Суду України та змісту чинного законодавства випливає, що висновок Конституційного Суду України є обов'язковим, насамперед, для Верховною Радою України під час розгляду нею проекту закону про внесення змін до Конституції України.

Зв'язок Конституційного Суду України з

правою держави в аспекті дії актів першого переважно здійснюється через Постійного представника Президента України у Конституційному Суді України, який, відповідно до Положення про Постійного представника Президента України у Конституційному Суді України [5], вносить керівництву Адміністрації Президента України пропозиції щодо виконання рішень, додержання висновків Конституційного Суду України (частина 5 пункту 6 Положення про Постійного представника Президента України в Конституційному Суді України).

Верховний Суд України зорієнтував інші суди, що вказівки Конституційного Суду України на преюдиційність його рішення при розгляді судами загальної юрисдикції позовів, пов'язаних із правовідносинами, що виникли внаслідок дії неконституційного акта, є нововиявленими обставинами, тим самим ще раз підкресливши особливу юридичну природу актів Конституційного Суду [6].

Підсумкові акти КСУ, згідно з чинним законодавством, є обов'язковими для виконання на території України. Акцент тут зроблено саме на неухильному виконанні актів Суду. Обов'язок виконання актів КСУ, залежно від провадження, у якому той чи інший акт ухвалено, лежить на відповідних суб'єктах, кою яких не завжди однаково. Висновки Суду (як зміст, а не форма присуду), в яких міститься тлумачення правових актів незалежно від виду провадження, або рішення у справах загального нормоконтролю поза всяким сумнівом стосуються до всіх і кожного. Однак такого значення вони набувають аж ніяк не в силу загальнообов'язковості - ознаки, характерної для нормативних актів, якими акти правосуддя, ухвалені Конституційним Судом, якраз і не є. Причина тут у змінах, що відбуваються у правовому регулюванні внаслідок встановлення Конституційним Судом у своїх підсумкових актах певних юридичних фактів, а також у формуванні офіційного і через це загальнообов'язкового праворозуміння (внаслідок тлумачення). Положення нормативних актів втрачають чинність через те, що їхня форма чи зміст не відповідають Конституції, оскільки цей факт встановлено

Конституційним Судом у його підсумковому акті. Тлумачення Суду є загальнообов'язковими, бо Конституційний Суд - єдиний орган, що наділений правом роз'яснювати волю законодавця і дійсний зміст правової норми, вираженої у Конституції чи законі. Рішення Суду стають обов'язковими тоді, коли у них формується передбачений законом обов'язок, і для того, на кого саме цей обов'язок покладається. Саме через це про загальнообов'язковість підсумкових актів Конституційного Суду годі говорити. Певні застереження можуть бути зроблені лише щодо актів тлумачення через їхню специфіку. Тоді ж, коли Суд прямо у рішенні ні на кого обов'язок не покладає (що трапляється у переважній більшості випадків), то, як він сам роз'яснив, орган, що видав акт, повністю чи частково визнаний неконституційним, повинен привести його зміст у відповідність до вимог Конституції (втєплених і конкретизованих у рішенні), вилучивши вже нечинні положення чи, за потреби, скасувавши сам акт. Проте не зробивши цього, такий орган жодним чином не вплине на чинність (точніше, нечинність) неконституційного положення свого акта. До того ж, згідно зі ст. 70 Закону про КСУ, у разі потреби Суд може визначити у своєму рішенні, висновку додаткові заходи, пов'язані з порядком їхнього виконання, звернувши увагу на терміновість чи обов'язки щодо його забезпечення, та покласти обов'язок на відповідні державні органи забезпечити це виконання [7], КСУ може також зажадати від згаданих органів письмового підтвердження виконання свого рішення, додержання висновку. При цьому незалежно від того, чи визначено в акті КСУ порядок його виконання, відповідні державні органи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Органи державної влади, органи АРК, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, посадові та службові особи, громадяни та їхні об'єднання, іноземці, особи без громадянства повинні утримуватись від застосування чи використання правових актів або їхніх положень, визнаних

неконституційними, застосовувати чи використовувати правові акти виходячи з офіційного тлумачення, наданого Конституційним Судом.

Натомість результати перевірки додержання процедурних питань усунення Президента в порядку імпичменту, наявності фактів порушення Верховною Радою АРК Конституції чи законів України, відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції вимогам її статей 157 і 158, або конституційності міжнародних договорів, що подаються до ВРУ для надання згоди на їхню обов'язковість, просто не можуть зачіпати своїм змістом необмеженого кола осіб, бо мають винятково індивідуально спрямований характер. Зазначені акти КСУ відіграють роль проміжних результатів інших процедур за участю відповідних органів. Від висновків, вміщених у таких актах, залежить можливість дальшого розвитку зазначених процедур. Суб'єктом, на якому лежить обов'язок реалізації (виконання) таких актів, є передусім і переважно Верховна Рада України.

Межі обов'язковості актів Конституційного Суду України у часі також мають свої особливості. Передусім це властиве актам у справах загального нормоконтролю та про офіційне тлумачення. За основу аналізу тут можна взяти три критерії: час набрання законної сили, "зворотна сила" та межі "дії" актів Конституційного Суду в часі.

Для вказаних категорій проваджень питання часу набрання чинності актами Конституційного Суду України вирішується по-різному. Для загального нормоконтролю момент набрання чинності визначається таким способом: відповідно до частини другої статті 73 Закону про КСУ, акти, що визнані неконституційними, втрачають чинність від дня прийняття Конституційним Судом України рішення про їхню неконституційність, а, отже, рішення Суду в таких справах набирають чинності в день їхнього ухвалення. Системний аналіз пунктів 8 і 9 параграфу 53 Регламенту КСУ свідчить про те, що рішення вважається прийнятим із моменту визначення результатів голосування суддів на закритій частині пленарного засідання з проекту відповідного

рішення. Отже, із моменту вкли за проект рішення за вказаних умов проголосувало не менше десяти суддів, це рішення набирає сили і, у разі визнання розглянутого акту неконституційним, той одразу втрачає чинність. У багатьох рішеннях у справах загального нормоконтролю спеціально вказано момент набрання ними чинності: із дня ухвалення рішення Конституційним Судом України (наприклад, справа про комунальні послуги [8]). У тих випадках, вкли в рішеннях момент набрання чинності не вказаний (зокрема, як у справі про віковий ценз [9]), застосовується правило частини другої статті 152 Конституції України.

Що стосується до рішень Конституційного Суду України у справах про офіційне тлумачення Конституції та законів України, то законодавчо момент набрання ними чинності не визначено. Одна частина рішень Суду це питання взагалі омине (наприклад, рішення у справі за зверненням жителів міста Жовті Води [10]), в інших зазначається, що вони набирають чинності з дня офіційного оприлюднення (це, зокрема, рішення у справі про тлумачення терміну "законодавство" [11]). Днем офіційного оприлюднення відповідно до параграфу 57 Регламенту КСУ є день офіційного оголошення тексту рішення суддею, що головує на пленарному засіданні Конституційного Суду України. Немає серйозних причин заперечувати, що на рішення про офіційне тлумачення, в яких момент набрання чинності не вказаний, можна поширювати вищевикладене положення. Видається, що зазначене є справедливим і для висновків Конституційного Суду які він надає в інших провадженнях, за винятком контролю за конституційністю чинних міжнародних договорів. В останньому випадку застосовуються правила щодо набрання чинності рішеннями у справах загального нормоконтролю.

Питання "зворотної сили" актів Конституційного Суду України також є каменем спотикання багатьох суперечливих точок зору дослідників.

Насправді йдеться про те, чи впливають присуди КСУ на відносини, що виникли до

ухвалення відповідних присудів (тобто на ті відносини, що виникли у зв'язку з набуттям чинності й застосуванням правового акта, положення якого визнані неконституційними). Власно кажучи, поняття "зворотна сила" характеризує лише дію норми права, нормативного акта. Правозастосовчі акти такої ознаки не можуть мати. Законодавство України послідовно йде шляхом невизнання актів конституційного правосуддя нормативними актами. У цьому випадку можна казати лише про преюдицію як ознаку актів правозастосування. Саме так кваліфіковано випадки поширення впливу присудів на відносини, що виникли до їхнього ухвалення (ст. 70 Закону України "Про Конституційний Суд України"). Указівка на преюдиційність - не обов'язок, а право Суду обмежене до того ж лише сферою здійснення загального нормо контролю. Така позиція українського законодавця видається правильною і слушною з точки зору сучасного рівня розвитку теорії держави і права. Хоча у інших країнах визначились й інші підходи до вирішення питання зворотного впливу актів органів конституційної юрисдикції. У Молдові, наприклад, прямо говориться, що "постанови Конституційного суду не мають зворотної сили" [12]. Конституційний Суд Російської Федерації, навпаки, у одній зі своїх ухвал прямо вказав на випадки, вкли його акти мають зворотну силу [13]. У зв'язку з цим слід зазначити, що оцінку цим позиціям можна давати лише враховуючи особливості правового регулювання юридичних ознак і повноваження органів конституційної юрисдикції у цих країнах. Все ж, за інших рівних ознак, точка зору українського законодавця видається більш переконливою.

Спроби на теоретичному рівні визначити сфери застосування "зворотної сили" до актів КСУ виглядають малопродуктивними, бо по суті зводяться до міркування про умови, за яких КСУ може вказувати на преюдиційність своїх рішень і полягають в аналізі впливу на суспільні відносини змін, що відбуваються у нормативній "матерії", спричинених ухваленням рішення КСУ. Сам КСУ ніяких правових актів чи їхніх положень не скасовує, відповідальність громадян не змінює. Відшкодування матеріальної чи

моральної шкоди, заподіяної визнаними неконституційними правовими актами, є окремим різновидом відшкодування шкоди, завданої незаконними (у цьому разі - неконституційними) діями органів держави, а отже ні про яку зворотну силу актів КСУ говорити не доводиться [14]. У своїх рішеннях КСУ прямо вказує на їхню преюдиційність (рішення у справі щодо стажу наукової роботи від 19.06.2001 р. №9-рп/2001, рішення у справі про відшкодування шкоди державою від 3.10.2001 р. №12-рп/2001). Деяки КСУ, навпаки, говорять про те, що певне рішення не поширюється на правовідносини, які виникли внаслідок дії правових актів, визнаних неконституційними (не користується правом вказівки на преюдиційність). Такий приклад зустрічається в рішенні у справі щодо призначення заступників голів місцевих державних адміністрацій від 24.12.1997 р. №8-зп. Дуже цікавим видається рішення КСУ у справі про вибори народних депутатів України від 26.07.1998 р. №1-рп/98. У ньому КСУ вибірково підійшов до питання про преюдиційність своїх висновків, вказавши на неї лише щодо деяких положень резолютивної частини рішення і при цьому пославшись на ст. 74 Закону України "Про Конституційний Суд України". Випадки, коли Суд прямо вказує, що його рішення не поширюється на правовідносини, що виникли на підставі положень актів, визнаних неконституційними, пояснюються бажанням суду запобігти зайвим спорам щодо масштабів впливу його рішень на суспільні відносини. Проте цей масштаб не змінився б і у тому разі, якщо Суд на робив у рішеннях таких зауважень.

Дещо інакше вирішується питання про зворотній вплив рішень КСУ про офіційне тлумачення Конституції і законів України. Цілком слушними видаються зауваження В. Тихого, що офіційне тлумачення однієї і тієї ж норми, якщо вона не змінювалась (безпосередньо чи опосередковано) також не може змінюватись протягом цього часу. Фактично, даючи офіційне тлумачення в межах своєї компетенції, КСУ лише встановлює і повідомляє дійсний зміст, офіційне розуміння норми права чи її частини (положення нормативного акта).

Сама ж правова норма змін у результаті її тлумачення не зазнає і не може зазнавати. Адже в процесі дії (застосування) правової норми її зміст залишається одним і тим самим (незмінним). До цього можна хіба додати, що акти офіційного тлумачення завжди є преюдиційними. Розбіжності між юридичною практикою і офіційним тлумаченням завжди вирішуються на користь останнього і є підставою для перегляду конкретних рішень, що суперечать пізніше даному офіційному тлумаченню, за нововиявленими обставинами. Окремі спеціальні вказівки на це у рішеннях КСУ (як у рішенні у справі за зверненнями жителів міста Жовті Води від 25.12.1997 р. №9-зп) робляться з тією ж метою, що і вказівки на непоширення рішень про визнання актів неконституційними на відносини, що виникли внаслідок видання такого акта.

У чинному законодавстві немає норм, які прямо обмежують обов'язковість актів Конституційного Суду України в часі. І це цілком зрозуміло: правозастосовчі акти не розраховані на багаторазове застосування, не акти тлумачення не є самостійними актами і залежні від основної норми права. Підсумкові рішення Суду є остаточними і не можуть бути оскаржені. Суд не може скасувати свого рішення, не може це зробити прямо і жоден інший державний орган в Україні. Однак виходячи з того, що усі підсумкові акти Конституційного Суду України мають похідний, насамперед від Конституції, характер, то можна з упевненістю казати, що зміна Конституції, скасування чи зміна правового акту чи його частини, яка була предметом розгляду або тлумачення, позбавляють відповідне рішення, висновок Суду юридичної бази чи предмету. А тому приписи резолютивних частин таких актів перестануть мати юридичне значення. Натомість правові позиції Суду висловлені ним колись і не змінені, не втрачають свого значення ні за яких обставин.

Останній з указаних у переліку аспектів характеристики актів Конституційного Суду України торкається меж обов'язковості його рішень у просторі. Конституція України чітко дотримується принципу унітаризму нашої держави. Цей принцип простежується в багатьох

інститутах, запроваджених Конституцією. Не є винятком і Конституційний Суд України. Сама Конституція у статті 152 встановлює, що його рішення є обов'язковими до виконання на території України. Закон про Конституційний Суд України підтримує проголошену в Конституції позицію, визначаючи головним завданням Суду гарантування верховенства Конституції України як Основного Закону держави на всій території України.

Не можуть, таким чином, вважатися конституційними і застосовуватися положення Закону України "Про Автономну Республіку Крим", згідно з якими Верховна Рада Автономної Республіки Крим може звернутися до Конституційного Суду України з питання визнання нечинними на території Автономної Республіки Крим законодавчих актів України, указів Президента України, актів органів виконавчої влади України в разі порушення ними повноважень Автономної Республіки Крим.

Підбиваючи підсумки наведеному у главі, зробимо висновок, що питання правової природи актів Конституційного Суду України потребують дальшого ґлибшого й усебічного вивчення та дослідження. І цьому сприятиме узагальнення досвіду і практики його діяльності. Уявляється, що було б доцільно законодавчим шляхом чітко визначити правову природу актів Конституційного Суду у правовій системі України, що дасть змогу остаточно визначитись із межами їхньої обов'язковості за клом осіб, у часі та у просторі. Це стане у пригоді для запровадження ефективного механізму забезпечення реалізації рішень Суду, визначення конкретних форм відповідальності органів, посадових осіб за їхнє невиконання і тим самим сприятиме вихованню в суспільстві поваги до Конституційного Суду України та його актів.

Список приміток

1. Овсепян Ж.И. Акты органов судебного (квазисудебного) конституционного контроля // Государство и право. - 1994. - №4. - С. 114-123.
2. Овсепян Ж.И. Вказана праця. - С. 117.
3. Общая теория государства и права. Академический курс в 2-х томах. Отв. ред. Марченко М.Н. Т. 2. Теория права. М.: Зерцало,

1998.

4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 158 та статті 159 Конституції України (справа щодо внесення змін до Конституції України) // Офіційний Вісник України. - 1998. - №23.

5. Про Положення про Постійного представника Президента України у Конституційному Суді України: Указ Президента України від 22 травня 1998 р. №504/98 // Офіційний Вісник України. - 1998. - №21.

6. Про практику перегляду с удами у зв'язку з нововиявленими обставинами рішень, ухвал і постанов у цивільних справах, що набрали законної сили: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27 лютого 1981 р. №1 (із подальшими змінами і доповненнями).

7. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Верховної Ради України "Про чинність Закону України "Про Рахункову палату", офіційного тлумачення положень частини другої статті 150 Конституції України, а також частини другої статті 70 Закону України "Про Конституційний Суд України" стосовно порядку виконання рішень Конституційного Суду України (справа про порядок виконання рішень Конституційного Суду України) // Офіційний Вісник України. - 2000. - №51.

8. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України "Про тимчасову заборону підвищення цін і тарифів на житлово-комунальні послуги та послуги громадського транспорту, що надаються громадянам України" (справа про комунальні послуги) від 2 березня 1999 р. №2-рп/99 // Вісник Конституційного Суду України. - 1999. - №2. - С. 34-38.

9. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності)

положення частини другої статті 5 Закону України "Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини" (справа про віковий ценз) від 18 квітня 2000 р. №5-рп/2000 // Комп'ютерна правова база "Нормативні акти України".

10. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадян Проценко Раїси Миколаївни, Ярошенко Поліни Петрівни та інших громадян щодо офіційного тлумачення статей 55, 64, 124 Конституції України (справа за зверненнями жителів міста Жовті Води) від 25 грудня 1997 р. №9-зп // Вісник Конституційного Суду України. - 1998. - №1. - С. 34-38.

11. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Київської міської ради професійних спілок щодо офіційного тлумачення частини третьої статті 21 Кодексу у законів про працю України (справа про тлумачення терміну "законодавство") від 9 липня 1998 р. №12-рп/98 // Вісник Конституційного Суду України. - 1998. - №4. - С. 23-25.

12. Закон Парламента Республіки Молдова "О Конституционном суде" от 13.12.1994 г. №317-XIII // Monitorul Oficial. - 1995. - №8.

13. Об отказе в удовлетворении ходатайства Государственного унитарного предприятия "Научно-исследовательский центр по испытаниям и доводке автоматотехники" (НИЦИАМП) об официальном разъяснении постановления Конституционного Суда Российской Федерации от 12 октября 1998 года по делу о проверке конституционности пункта 3 статьи 11 закона Российской Федерации от 27 декабря 1991 года "Об основах налоговой системы в Российской Федерации" от 4 декабря 2000 г. // http://www.kadis.ru/texts/patten_texts.html?texts/p/3384.

14. Тихий В.П. Офіційне тлумачення Конституції та законів України Конституційним Судом України // Вісник Конституційного Суду України. - 1998. - №4. - С. 38-45.